

ПЕРЕКЛАД ІСПАНСЬКИХ І ПОРТУГАЛЬСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Фразеологізми є експресивними словосполученнями або реченнями, якщо це прислів'я та приказки, з метафоричним значенням, що мають стійку структуру. В іспанській лінгвістичній термінології присутні численні номінації на позначення стійких фраз: *giros, modismos, locuciones fijas, fraseologismos, unidades fraseológicas, dichos, citas, refranes, proverbios*. В португальській мові можна теж виділити синоніми на позначення фразеологізмів, стійких висловів, крилатих фраз та прислів'їв: *fraseologismos, gírias e expressões idiomáticas, provérbios, ditos populares*. Для перекладача важливо знати не тільки значення фразеологізму, а й урахувати контекст, оскільки є випадки авторської модифікації фразеологізму на змістовому або структурному рівнях. Метою цього дослідження є окреслити типи фразеологізмів згідно перекладознавства, ураховуючи труднощі при їх перекладі.

Існує декілька класифікацій фразеологізмів у залежності від критерію, що береться за основу класифікації (лексико-семантичний, структурний, за джерелом походження тощо). Класифікації фразеологізмів залежать від різноманітних підходів і лінгвістів, які зосереджуються на певних семантичних або структурних властивостях фразеологізмів. Класифікація М. Ф. Алефіренко більше враховує метафоричність фразеологізмів [1], у той час як для іспанської дослідниці Gloria Corpas Pastor важливим критерієм фразеологічності є стійка структура елементів [3]. Згідно Bernhard Röhl, фразеологізмам властиві лексикалізація, стійкість та ідіоматичність [4, с. 179].

Фразеологізми вживаються переважно в художніх, публіцистичних, рекламних текстах, рідше у науково-популярній літературі. Найважливіше для перекладача є знайти правильний перекладацький еквівалент, щоб точно передати значення й намагатися відтворити експресивність стійких словосполучень у певному контексті.

З точки зору перекладності-неперекладності фразеологізму існує така класифікація:

1. У мові оригіналу й у мові перекладу існують абсолютні або повні еквіваленти, які можуть дослівно перекладатися, оскільки метафора повністю співпадає. Такі фразеологізми не викликають труднощів при перекладі. Наприклад, ісп. *no hay humo sin fuego*, порт. *não há fumo sem fogo* (нема диму без вогню).
2. У мові оригіналу й у мові перекладу існують часткові еквіваленти, які мають прозорий зміст і відрізняються тільки відтінком метафоричного значення. Цей тип фразеологізмів також легко визначити й знайти відповідник у мові перекладу. Наприклад: ісп. *Más vale un pájaro en la mano que ciento volando*; порт. *Mais vale um pássaro na mão que dois a voar*. (Краще синиця в руці, ніж журавель у небі. Дослівно з ісп. *Краще птах у руці, ніж сто тух, що летять*. Порт.: *Краще птах у руці, ніж два тух, що летять*). Або ісп. *comprar gato por liebre* і порт. *comprar gato por lebre* (купити kota в мішку, дослівно: купити kota замість зайця).
3. У мові оригіналу й у мові перекладу існують різні метафоричні позначення одного й того ж явища. Дослівний переклад у цьому випадку неможливий, однак значення може бути прозорим і зрозумілим у контексті, оскільки перекладацькі еквіваленти існують у мовах перекладу й оригіналу. Наприклад, ісп. *cuando las ranas críen pelo*

(дослівно *коли жаби відростять волосся*), порт. *quando as galinhas criarem dentes* (дослівно *коли кури відростять зуби*) – коли рак на горі свисне.

4. У мові перекладу нема фразеологізму для позначення певної емоції або ситуації, яка метафорично представлена у мові оригіналу. Такі фразеологізми найважче перекладати, оскільки вони відносяться до безеквівалентної лексики і є національно-специфічними фразами, що можуть містити реалії або національно-специфічні метафори, що обумовлено соціокультурними особливостями, вираженими в мові оригіналу. Це найскладніший випадок, оскільки вимагає від перекладача творчого підходу, при якому можна запропонувати псевдо-фразеологізм або псевдо-прислів'я. Якщо ж неможливо метафорично передати сенс іншомовного фразеологізму, перекладач може відтворити сенс вільним словосполученням, де відбудеться передача змісту у менш експресивній формі, ніж в оригіналі. Наприклад, ісп. *ponerse morado* (дослівно *стати бузкового кольору* у значенні *забагато поїсти*). Тут можна запропонувати однослівний переклад експресивним словом *об'їстися*, або фразеологічним висловом *наїстися так, що аж живіт тріщить*. Наприклад, порт. *estar com os azeites* – мати поганий настрій, бути роздратованим (дослівно *бути з маслами, з оливковим маслом*) можна перекласти як *бути не в гуморі*.

У вивченні фразеології у перекладацькому аспекті важливо забезпечити студентів практичними завданнями з аналізу значення фразеологізму, з пошуку еквівалента, контекстуального та перекладацького аналізу. Слід зазначити, що фразеологізми можуть мати синоніми й антоніми. Більш доречний вибір синонімічного фразеологізму залежить від контексту й стилістичних особливостей тексту, що перекладається. Якщо у мові перекладу існує тільки антонімічний фразеологізм, можна застосувати антонімічний переклад і вжити фразеологізм у заперечній формі, якщо це семантично й прагматично виправдано. Слід пам'ятати, що текст перекладу повинен сприйматися як текст оригіналу, де кожний експресивний вислів є доречним, а не виглядає штучно створеним невдалим відтворенням.

Будь-який майстерно перекладений текст відображає зміст і структуру близько до оригіналу, тому емоційність фразеологічних висловів повинна зберігатися у тексті перекладу. При перекладі іспаномовних і португаломовних фразеологізмів важливо звертати увагу також на їх географічну варіативність, наприклад, *cortar el bacalao* (дослівно *різати тріску* у значенні *бути головним, командувати*) часто вживається в Іспанії, у той час як в країнах Латинської Америки *cortar el estofado, ser el capo, ser el jefe*. У Чилі у цьому значенні вживається варіант *cortar el queque* [2]. Спостерігаємо також варіативність у португаломовних фразеологізмах, наприклад, у Португалії і Бразилії є вислів *estar com a pulga atrás da orelha* (дослівно *мати блоху за вухом*) – недовіряти, мати підозру до секретів, однак у Бразилії з цим значенням також є фразеологізм *desconfiar da sombra* (дослівно *недовіряти міні*).

Слід зазначити значну схожість іспаномовних і португаломовних фразеологізмів, що пов'язано з сусіднім географічним розташуванням і спільністю в релігійних і культурних традиціях. Разом з тим, потребують окремого вивчення іспанські й португальські фразеологізми з національно-специфічним компонентом, які не мають еквівалентів у інших мовах.

Переклад фразеологізмів вимагає творчого підходу, оскільки відчуті настрої автора у метафоричних висловах є важливою запорукою експресивності у тексті перекладу.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені у зіставному аналізі фразеологізмів у декількох мовах згідно тематичного або семантичного підходу, наприклад, фразеологізми на позначення кольору в романських мовах та українській мові. Соціокультурний компонент у фразеології знаходить прояв у використанні реалій, символів і національно специфічних асоціацій іспаномовних і португаломовних носіїв. Особливо цікавим об'єктом вивчення можуть бути фразеологізми, що виражають національні стереотипи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефіренко, М.Ф. (1987). Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа.
2. Aveggio, Paola (2014). 10 frases que solo entendemos los chilenos. URL: <https://matadornetwork.com/es/10-frases-que-solo-entendemos-los-chilenos/>
3. Corpas Pastor, Gloria (1996). Manual de fraseología española. Msdrid : Gredos.
4. Pöll, Bernhard (1994). Fraseologia portuguesa: algumas perspectivas de pesquisa. *Verba Hispanica* 4(1):177-186.